

BIBLIOTECA „AGRU“-LUI
SERIA PENTRU INTELECTUALI - No. 4

A. C. ALBINUS

Săraca
Țara Maramureșului

PREFAȚA DE
EXCELENȚA SA Dr. ALEX. RUSU
EPISCOPUL MARAMUREȘULUI

CLUJ // 1938

TIPOGRAFIA „CARTEA ROMÂNEASCĂ“
CALEA REGELE CAROL II, 14

PREȚUL LEI 5.—

321 135.1-9
C54

BIBLIOTECA „AGRU“-LUI
SERIA PENTRU INTELECTUALI - No. 4

A. C. ALBINUS

Săraca
Țara Maramureșului

PREFAȚA DE
EXCELENȚA SA Dr. ALEX. RUSU
EPISCOPUL MARAMUREȘULUI

BJC

1004726K

CLUJ // 1938
TIPOGRAFIA „CARTEA ROMĂNEASCĂ“
CALEA REGELE CAROL II, 14

Consiliul Județean Cluj
Biblioteca Județeană
Cluj

Sf. Mănăstire dela Moisei.

Iconostasul Sf. Mânăstiri dela Moisei.

Gătre cititori

In dragostea pentru neamul nostru, pe care biserica Blajului a înțeles să-l servească mereu cu întreg devotamentul, trebuie să ne bucurăm sincer de tot ce poate ajuta la punerea în lumină a străduințelor bisericii române unite pentru binele și fericirea acestuia.

Scrisul curat și potolit — isvorît dintr'o cumințe apreciere a situației și animat de o caldă dorință pentru înlăturarea relelor cari împiedecă propășirea neamului — din paginile cari urmează, servesc pe deplin acest scop. De aceea binecuvântăm din inimă gândul harnicului profesor de teologie, care este păr. Alexandru Ciplea-Albinus dela Cluj, de a strânge într'un mănunchiu o serie de articole puse în serviciul dragostei sale de neam și de lege. O facem cu atât mai cu drag, cu cât luminile lor ating în chip special o parte însemnată a Eparhiei Noastre, țara atât de scumpă sufletului Nostru, a Maramureșului, și sunt datorite unuia dintre cei mai aleși fii ai acesteia.

Facă Domnul, ca și această lucrare să ajute

la statornicirea și limpezirea părerii, că Biserica Blajului nu este un așezământ merit a fi trecut, cu beneficiu de inventar, în muzeul neamului, ci o scumpă realitate vie și de viață dătătoare, a cărei slăbire de orice natură înseamnă o diminuare a vigorii și puterii noastre etnice. Iar când aceasta se încearcă în Maramureș, ori aiurea oriunde, la granița țării, constituie chiar o adevărată crimă națională.

† ALEXANDRU
Episcopul Maramureșului

SĂRACA ȚARA MARAMUREȘULUI

Ce a fost odinioară și ce e azi — Invățămintele unui Atlas lingvistic — Koriatovici și noroadele lui — Mântuirea unui colț din glorioasa țară — Concluziuni

Vechea glorie a Maramureșului a apus de mult. Urmele boeriei Românilor de pe acele plaiuri se mai păstrează doar în cuvinte. Femeia din Maramureș se chiamă *boreasă*, copilul *cocon*, copila *cocoană* și *coconiță*. În adunările sătești se spune și azi: Cinstiți boeri Dumavoastră!

Incolo, vechea glorie e zdrențuită. Hotarele vechi ale Țării s'au îngustat. Județul Maramureș nu cuprinde nici a treia parte din vechiul comitat și nici a zecea parte din străvechea Țara a Maramureșului.

Totuș, i-a rămas ceva din vechea mărire: limba. E cea mai bogată în elemente de origine latină. Priviți *Atlasul lingvistic*, alcătuit, sub îngrijirea dlui profesor Sextil Pușcariu, de prof. Sever Pop și Popovici. O privire cât de fugară ne va convinge. Cu cât o provincie românească e mai aproape de lumea slavă, cu atât limba ei e mai împetrițată cu slavonisme; și cu cât e mai îndepărtată, cu atât limba provinciei e mai

pură. Iar în vremile vechi, Maramureșul a fost cel mai îndepărtat de această influență păgubitoare, îndeosebi de cea bulgară.

Sfârșitul secolului al 14-lea, însă, a fost fatal pentru Țara Maramureșului. Pe la finele acestui veac, trece Carpații prințul rutean Koriatovici cu noroadele sale și se așează pe aproape întreg teritoriul Țării Maramureșului. Această așezare slavă a fost un ic puternic în corpul Țării. A despărțit pentru totdeauna pe Români din Moravia și pe cei din masivul Tatrei, unde noi trebuie să fi fost temeinic statorniciți, dacă, după cum ne arată prof. Drăganu, munții au păstrat până azi numiri românești (Văratec, Tomnatec).

Apoi a început slavizarea lentă a țării, mâncând dela Vest spre Est. Elementul românesc e sufocat și anihilat. Procesul de contopire n'a fost ușor. Românii erau boieri; Rutenii au intrat ca iobagi în serviciul lor. În mod firesc, stăpânii se purtau cu dispreț față de slugile lor. Acest dispreț se arată și azi în poezia poporană din Maramureș. Românca cerută de un Rus în căsătorie, îi răspunde:

*„Vița ta cu vița mea
Nu îi de asemenea.
Vița ta e de harbuz,
Și tu ești fecior de Rus“.*

Rus, în Maramureş, înseamnă şi iobag.

Slavismul, însă, câştigă un aliat atotputernic în Biserica pravoslavnică. Ce e drept, Românii, strămtoraţi poate de pe atunci de norodul lui Koriatovici şi de centrul lui religios, mănăstirea Muncaciului, în 1391, prin voevodul Băliţă şi meşterul Drag, cer protecţia patriarhului Antonie din Constantinopol. Acesta întemeiază în acel an o stavropighie la Peri, aproape de Sighet. Dar nu o Biserică cu limba liturgică greacă ori slavonă e indicată să fie aliata Românilor contra Slavilor cötropitori. Lupta e zadarnică. Chiar satul Peri se slavizează şi, împreună cu el, întreg Maramureşul din dreapta Tisei. Tot atunci se slavizează şi părţile integrante ale Țării Maramureşului, comitatele Bereg, Ung, etc. Din vechea Țară, abia mai rămâne un mic colţ românesc: satele din Valea Marei, Coseului, Izei şi o parte din Valea Vişeuului. Incolo, potopul slav îneacă tot ce era românesc.

În tot locul, mijlocul cel mai puternic de înstreinare a fost limba liturgică slavă. Influenţa limbii liturgice e iresistibilă. Să nu ne mirăm, că Românii din Maramureş i-au căzut jertfă. Doar şi azi, cum citim în ziare, la slujbele din biserica patriarhală din Bucureşti, „spre mai multă frumuseţe şi ca deosebită atenţie” pentru solii ortodoxiei, se pun „mici ectenii şi ecfonise în limba slavonă”.

Abia în 1853, se întemeiază şi în Maramu-

reș Biserica de credință romană și de datină românească*. Și această biserică, cu adevărat strămoșească, se năzuiește să mântuiască ce se mai poate mântui. Crește fii în dragostea originii latine. Le înalță alipirea față de Românism până la fanatism.

Din aceștia ies martirii Românismului. Când eram copil, se vorbea cu admirație despre trei din aceștia. Ungurii îi numiau: „Cei trei Ion-i daco-valahi”. Au fost cei mai buni colaboratori ai vicarului Mihail Pavel, viitorul ctitor al instituțiilor culturale din Beiuș. L-au ajutat în a smulge pe Românii din Sighet din brațele Bisericii rutene. Românii, rutenizați odată, în curând erau pradă ușoară pentru maghiarizare. Deci Biserica ruteană avea sprijinul necondiționat al stăpânirii ungurești.

Totuși, în Sighet, vicarul român și cei trei „daco-valahi” au învins. Parohia românească s'a înființat. Urmarea a fost calvarul celor trei. Întâiul, Ion Bușița, profesor la școala normală, drept pedeapsă, a fost transferat la o altă școală, departe de orice ținut românesc. Al doilea, un primpretor, la nouile alegeri administrative — Maramureșenii le numiau „restaurație” — ca dușman al Ungurilor, a căzut din funcție și a fost împins în cea mai mare mizerie. Al treilea, profesorul de religie Ion Pop, susținut de epis-

*) Până la 1853, Românii din Maramureș erau păstoriți de episcopul greco-catolic rutean din Muncaci.

copul român, n'a putut fi scos din slujbă. La moarte, Maghiarii au aranjat subț ferestrele casei lui un tololoiu și o hărmălaie îngrozitoare. Un sacrilegiu, pe care l-au numit, în limba lor, cu corespondentul nemțescului „Katzenmusik”. Aceasta a fost răsplata eroilor care, în slujba Românismlui și a Bisericii, au oprit puhoiul slav.

Concluziunile sunt firești și limpezi. Țara Maramureșului a suferit cumplit pe urma fatalului destin al istoriei. Puhoiul slav a nimiclt aproape complet această țară, subț privirea îngăduitoare a Bisericii ortodoxe. Ținuturile românești (terra olachalis), pomenite în diplomele din sec. XIV și XV, în veacurile următoare se slavizează în tot cuprinsul Rusiei Subcarpatine de azi, Țara Maramureșului de ieri.

A năzui să statornicești pe ruinele Bisericii romane și românești din Maramureș o episcopie ortodoxă, nu poate să fie gând românesc. Iar a îngădui să se înfăptuiască acest gând, ar fi mai mult decât păcat.

(„Unirea Poporului”
16 Oct. 1937).

INTRE ROMA VECHE ȘI ROMA NOUĂ

Maica noastră — Dela Inocențiu III la Pius XI —
Maramureșul și al treilea tăvălug abătut asupra lui —
Nec in saecula saeculorum

Hotărit, poetul are toată dreptatea, când spune: Maica Roma cea bătrână. Adevărata noastră mamă, mama noastră trupească și sufletească, este Roma veche. În nici un caz Constantinopolul, Roma nouă, nu ne este mamă!

Ni s'a intrus, însă, prin fraudă. Și, nu este aceasta întâia crimă a Constantinopolului. Ceea ce a făcut în viața poporului nostru, aceeași fărădelege a făptuit-o în viața atâtor familii, îngăduind, contrariu poruncii Domnului, desfacerea căsnicilor pentru orice pricină. Vai, câte familii s'au pustiit în așa fel! Câți copii s'au nefericit!

Căci legea Domnului care spune: „Ceeace Dumnezeu a împreunat, omul să nu despartă”, lege care pare câteodată atât de grea, a avut în vedere, în primul rând, binele copiilor. *Bonum prolis* *).

E amară soarta orfanilor dacă, în locul mamei celei dulci, moartă, vine o altă mamă. Acea-

*) Binele copilului.

sta tot vitregă rămâne. Dar mama care va lua locul mamei divorțate, va face nenorocită viața orfanilor. Pe cea moartă nu o va grăi de rău. Pe cea vie, însă, se va năzui în tot chipul s'o scoată din inima copiilor săi.

Și, mama poporului român trăește. Iar cea care i-s'a substituit, a fost marea nenorocire a bietului nostru popor. Constantinopolul și slugile sale, Grecii și Bulgarii, au fost fatalul destin al istoriei noastre. Ne-au înstreinat de mama noastră. Au schimonosit numele leagănului și strămoșilor noștri: Nu știam de Roma și de Romani, ci de Râm și Râmleni. Ne-au schimbat numele nostru chiar. În biserici au introdus limba slavă și greacă. Numele glorios de latin l-au făcut urgisit în ochii noștri. Căci, nu e cea mai mare blasfemie ce poate să iasă din gura unui neolatin, cuvântul sacrileg: *lètină spurcată*? Și, poporul nostru, injuria aceasta o aducea glorioasei sale origini.

Ne socotiam și eram socotiți ca o seminție slavă. Eram ținuți în întunec și în robie sufletească. Eram streini în moșia noastră strămoșească. „Ca niște nimernici și orbi într'un obor". Cu adevărat, „jalnic și plânguros lucru".

E și mai jalnică această înjosire a neamului nostru, dacă aruncăm o privire asupra istoriei fraților noștri care nu s'au lăsat înstreinați de sânul cald al mamei. Cât de adevărată este constatarea lui Eminescu: „*Toate popoarele care*

posed înaltă civilizațiune astăzi, dacă nu sunt, au fost măcar mult timp catolice". Și, catolice de rasă sunt de fapt popoarele neolatine, cu o singură excepțiune, Românii.

Câte comori de cultură și știință au dăruit lumii fiii Romei, frații noștri mai norocoși în trecut decât noi! Și, ce comori a pierdut omenirea pe urma faptului că poporul nostru, atât de înzestrat dela natură, a fost ținut, veacuri atât de îndelungate, în neștiință, departe de Roma, leagănul originii sale și izvorul culturii europene!

Și mama noastră, dulcea noastră mamă, nu e vinovată de năpasta ce a căzut asupra fiilor săi Români. Ascultați, cum răsună, prin negura de vremi, glasul său chemător; Roma știa că suntem fiii săi și ne chema neconținut la sânul său, ne îmbia aripile sale protectoare.

Nici un pontif roman, dela *Inocențiu III* până la actualul pontif *Piu XI*, nu se leapădă de noi, nu ne tăgăduiește romanitatea. Papa Inocențiu III scrie împăratului Ioniță: „Vos genere et sanguine Romani”. Iar actualul pontif spulberă atât de sugestiv calomniile adversarilor latinătății noastre, cu două cuvinte: „Rumeni — Romani!”

Rușii, chiar și în secolul trecut, afirmău că suntem o seminție slavă și lucrau în consecință. Ion Eliade Rădulescu a trebuit să lupte contra

acestor afirmațiuni și a curentului de cutropire slavă. Dimpotrivă, cronicarii catolici, și cei din timpurile cele mai vechi, au afirmat că suntem urmașii coloniștilor lui Traian. Iar cronicarii noștri, care afirmă origina noastră latină, nu în Polonia, în școlile latinești ale Iesuiților, au dobândit această convingere?

Cronicarii însă, au fost puțin accesibili marilor masse ale Românismului. Nu dela ei putea să ne vină mântuirea. În urmare, Roma va întemeia un post înaintat al latinității în inima Daciei Traiane. Bărbați căliți în dragostea latinității, vor predica din amvon gloria neamului nostru. *Biserica Blajului* e aceea care va vesti redeșteptarea noastră, va împrăști lumina și cultura apusului în Ardeal și apoi în celelalte țări locuite de Români. Va face din umilitul *norod* românesc o *națiune* conștientă de demnitatea sa. Apostolul Românismului, *N. Iorga*, a confirmat, și acum câteva zile, vechiul adevăr, că redeșteptarea noastră națională a pornit din smeritele chilii ale Blajului.

Dar cei orbiți de patimă nu vreau să vadă nici să înțeleagă. Ei au pornit lupta fratricidă, tocmai acum, când ar fi nevoie de cea mai mare unire. Și-au început lupta în Maramureș. Socotesc că acolo este punctul cel mai slab al Bisericii românești catolice. Ei știu, că peste această nenorocită rămășiță din glorioasa țară a lui

Dragoș și Bogdan au trecut două tăvăluguri în cursul istoriei sale sbuciumate. La sfârșitul sec. XIV, a fost tăvălugul rusesc: Koriatovici cu Ru-tenii săi. Intâia năpastă. Priviți harta vechei țări: șesurile roditoare, munții și pădurile ne-au fost prădate și instreinate.

Al doilea tăvălug a dat peste noi în vremile mai apropiate: puhoiul evreesc, care a desăvârșit pustiirea și sărăcirea.

Cred dușmanii Românismului că acest ultim tăvălug, *tăvălugul bizantin*, va putea să nimească sufletul românesc și catolic al Maramureșului? Se vor înșela, pentru că Maramureșul are forțe sufletești nebănuite. Dragostea pentru Roma originii și credinței sale îi vor da puteri ca să reziste tuturor tentațiunilor. Profunda evlavie a poporului maramureșan va dobândi dela Dumnezeu cel milostiv darul statorniciei.

Biserica românească și de credință romană speră să poată lărgi, cu mila Domnului, fereastra, singura fereastră ce dă spre apus, spre frații noștri neolatini. În nici un caz însă nu vor îngădui să se închidă această fereastră. Inzadar se vor pune termene pentru înfăptuirea acestei dorințe.

Au mai fixat termene dușmanii latinității. În 1842, guvernul maghiar pusese termen de 10 ani pentru a introduce limba maghiară în școlile și în administrația Bisericilor românești din Ardeal. La Blaj, Maghiarii au găsit o împotri-

vire dârză. Li-s'a răspuns : Nu în 10 ani, dar nici în 10 secole; nici în vecii vecilor !

Maramureşul şi întreaga Biserică românească şi catolică răspund: Nu ne lepădăm de latinitate şi de credinţa Romei. Nec in saecula saeculorum ! *)

(„Unirea“ 18 Dec. 1937).

*) Nici în vecii vecilor.

UNE ÉNIGME ET UN MIRACLE

Care însă nu e nici enigmă nici miracol — Sigiliul latinității — Dela „lêtină spurcată“ la „Latina gintă,, — Spre o nouă înmormântare ?

Cartea domnului G. I. Brătianu: „Une énigme et un miracle historique: le peuple roumain“ e o apărare foarte convingătoare a tezei despre continuitatea poporului român în Dacia Traiană. Dacă nu mă înșel, ceea ce îl îndurează mai mult pe profesorul ieșan, este faptul, că ilustrul său profesor dela Sorbona, d. Ferdinand Lot, tocmai el, neîntrecutul cercetător al epocii cruciadelor, îmbrățișează erezia istorică pe care scriitorii maghiari o utilizează ca o armă împotriva dominațiunii românești a Transilvaniei.

Cu o fină ironie, d. G. I. Brătianu, după ce arată, că istoricii maghiari nu admit, că Transilvania ar fi putut fi leagănul Românilor, că Bulgarii tăgăduesc acest lucru cât privește Bulgaria și Valahia, că scriitorii ruși refuză să admită Basarabia și Moldova ca leagăn al poporului nostru, înfărșit, scriitorii sârbi exclud Iugoslavia, întreabă: „Atunci însă, de unde au venit

Românii? Să fie aceasta un caz de generațiune spontanee, în zorile timpurilor moderne?"

Să râzi sau să plângi de aceste ipoteze tendențioase? Ceeace însă, e și mai grav, este că până și lumea latină ne exclude din numărul popoarelor neolatine, înșirând în locul nostru pe Poloni și Maghiari.

Și, vina cea mai mare e a noastră. Pe vremuri, stăpânitorii străini ne-au despărțit cu mijloace violente de comunitatea latină. Azi, ne separăm noi cu bună știință.

Așa, de exemplu, mulți din istoricii noștri, dintr'un capriciu sau, mai curând, dintr'o jenă neînțeleasă, nu utilizează dovada cea mai convingătoare despre latinitatea noastră: suntem latini, pentrucă în epoca formațiunii noastre Biserica romană și catolică ne-a imprimat sigiliul latinității.

Argumentarea ortodoxă e simplistă și nu convinge: Biserica strămoșească a Românilor e cea ortodoxă, pentrucă în primele veacuri Biserica era una. Mai târziu trufia papilor a sfâșiat această unitate. Iar românii nu s'au alăturat la erezia papistă.

Nu e convingătoare această argumentare, fiindcă din primele veacuri Biserica se separă cât privește limba liturgică: în Orient, se înstăpânește limba liturgică greacă, iar în Occident, cea latină. Știm apoi, că această limbă liturgică latină a avut o înrâurire hotărîtoare asupra po-

poarelor creștinate în epoca formațiunii: le-a imprimat în suflet sigiliul latinității.

Acesta a fost și procesul nașterii poporului românesc. Suntem popor neolatin, fiindcă ne-am încreștinat în epoca formațiunii și creștinismul l-am primit dela Roma, prin preoții Romei, în limba liturgică a Bisericii romane. Aproape o mie de ani, poporul român a fost latin și catolic.

Popor blajin, Românii nu sunt amestecați în marile certuri religioase. Nu știu nici de pretențiile Constantinopolului, Roma Nouă, de a lua locul Romei celei vechi, pretenții sprijinite pe motivul, că e noua capitală a imperiului, mai apoi pe faptul că Mântuitorul s'a născut în Orient. Nu vor fi știut nici de replica spirituală a sfântului Grigorie de Nazianz : „Da, în Orient s'a născut Christos, dar în Orient l-au și răstignit !”

Abia la începutul secolului X, după creștinarea Bulgarilor și trecerea lor la ritul slavobizantin, vine Biserica românească în contact cu o nouă Biserică. Atunci începe slavizarea lentă și mai apoi violentă a Bisericii noastre. Bulgarii curăță Valahia de „erezul latin”.

Atunci s'a înmormântat poporul românesc, menit să joace un rol atât de mareț în istoria Europei sudestice. Iar minunea resurecțiunii poporului nostru, după cum recunosc toți istoricii noștri, ni-a venit dela Roma, prin catolicism. Prin Biserica bulgărească am fost înmormântați

Consiliul Județean 21 Cluj
Biblioteca Județeană

ca națiune, iar dela mama originii și credinței noastre ni-a venit învierea.

Lung drum a făcut poporul românesc dela 1700 până în zilele noastre. Apostolii latinității, porniți dela Roma mică, au împânzit centrele românești din Transilvania și Moldova, Muntenia și Oltenia, predicând o evanghelie nouă, evanghelia latinității, a demnității naționale și a marilor nădejdi. În sfârșit, Românii din toate țările românești s'au convins, că latinitatea e o gintă glorioasă, că e mare lucru a fi născut Român, a fi frate cu națiunile mari și culte din Apus. Hotărît, e lungă calea dela „lêtină spurcată” până la

„Latina gintă e regină
In ale lumii ginte mari”.

Fără catolicismul roman, e cu neputință să ne explicăm pașii uriași, ce a făcut poporul nostru în ultimele două veacuri. Dar pasul cel mare nu l-am făcut. N'am tras ultimele concluziuni, izvorite în mod firesc din origina etnică a poporului nostru.

Ne paște vechiul destin al istoriei. Istoria nu pomenește decât foarte rar de „pastores Romanorum”, ci numai de stăpânitorii noștri vremelnici. Și, și mai târziu, când Vlahii se încetățenesc în istorie, se pomenesesc de obicei, împreună cu numele stăpânilor noștri din deose-

1004726

bitele Țări românești: Ungro-Vlahi, Russo-Vlahi, Polono-Vlahi, etc.

Azi, urmașii vechilor stăpâni, s'au romanizat, dar nu și-au schimbat sângele originii lor. Și-au uitat limba părinților, dar și-au concentrat în religia lor națională toată dragostea sufletului. Glorifică latinitatea, dar poartă o ură neîmpăcată catolicismului. Nu știu, ori se fac a nu ști că, atacând catolicismul, atacă de fapt sufletul latinității.

Această ură e și la baza persecuției, ce s'a deslănțuit contra catolicismului românesc din Maramureș. Ne doare propagarea religiei noi, care sfâșie unitatea Maramureșului catolic. Dar cea mai mare durere ni-o pricinuește pretextul acestei acțiuni religioase. Ci că, scopul acestei propagande ar fi reromânizarea Maramureșului. **Cum**, reromânizarea colțului rămas neatins de urgia slavizării? Nu știu ei, că acest colț din vechea Țară, are limba cea mai curată românească? Nu știu cei ce azi vorbesc, despre reromânizare, că Maramureșul se poate mândri cu cea dintâiu Asociație culturală românească, înființată la câțiva ani după alipirea Maramureșului de Biserica catolică română, în 1860, înaintea Asociațiunii Transilvănene, și a Academiei Române? Câte drumuri au făcut vicarul Mihail Pavel, prefectul Man, subprefectul Mihalca, Mihali, Jurca și un primpretor, la Gherla, la întâiul episcop român Alexi, în chestia Asociației,

la episcopul Vancea, mai târziu, în chestiunea propagandei românești! Cât de frumoasă a fost lupta catolicilor români din Maramureș, pentru a recâștiga dela Ruteni parohia Sighet, cu drumurile la Viena și Roma!

Și acum, dușmanii catolicismului ar vrea să ne convingă, că în Maramureș, e nevoie de re-românizare! Și cine să conducă opera de re-românizare? Mitropolia din Cernăuți!

Cunosc această mitropolie. Înainte cu 34 ani, împreună cu alți doi elevi dela liceul din Beiuș, am luat parte la marile serbări dela Putna. Călătoria noastră, înlesnită cu niște premii școlare de către avocatul, martirul de mai târziu, Dr. I. Ciordaș, a fost plănuită în înțelegere cu corespondenții noștri, elevi ai liceului din Turnu-Severin. Cea mai mare bucurie ce am avut la Putna, a fost că am putut asculta cuvântul înaripat al domnului Iorga, idolul ardelenilor. Și noi, elevii liceului din Beiuș, eram cititori ai revistei „Sămănătorul”.

La reîntoarcere, am luat cu noi și pe frații din Turnu-Severin. La Cernăuți, inimile noastre românești au îndurat o mare tristețe. Am intrat în Catedrala mitropoliei să ascultăm liturghia. Și am rămas surprinși ascultând o liturghie strănie: ecteniile românești cu „Doamne, îndură-te spre noi”, alternau cu altele, slavonești, la care același cor răspundea: „Gospodi, pomilui”.

Ajunși în Maramureș, noi cei din partea lo-

cului eram mândri, putând arăta oaspeților noștri dragi bisericile sătești, mari, încăpătoare și tixite de credincioși. Liturghia, la noi, nu era amestecată cu nici un cuvânt străin.

Ieșind din biserică, unul din oaspeți mă întrebă cu admirație în glas: „Ce sărbătoare mare aveți azi, Paști, Rusalii, de e atâta lume la biserică?” L-am asigurat, că la noi e așa întotdeauna, fiindcă avem credincioși foarte buni.

După masă, am mers la *gioc*. Am putut să vedem *tropotita* și *învârtita* și să ascultăm *chiotiturile* istețe ale feciorilor.

Când apoi, după doi ani, am fost noi oaspații fraților din Oltenia, și în cursul unei călătorii din cele mai plăcute, ajunși la mănăstirea Hurez, maica stareță, o venerabilă octogenară, spunea înduioșată: „Sărăcuții de ei, uite că știu românește . . .”, prietenii noștri au putut să-i dea lămuriri despre viața românească din Transilvania.

Să ne ierte frații noștri, dacă le spunem răspicat: Biserica noastră este Biserică românească, și nu recunoaștem nimănui dreptul de a se atinge de ea, sub pretextul de a o reromâniza.

Ironie amară a sorții: În vremea dominațiunii maghiare, eram porecliți daco-valahi; azi, frații noștri își bat joc de noi, numindu-ne unguri, maghiarizați, aderenți ai religiei dușmanilor noștri. Va să zică, Italienii, Francezii și cele-

lalte popoare neolatine sunt dușmanii poporului românesc?!

Stăpânitorii noștri, Bulgarii, au curățit pe vremuri Valahia de „erezul latin“. Și ca urmare, poporul român a fost înmormântat.

Acum, iarăși s'a dat lozinca: In curs de 20 de luni, catolicismul românesc trebuie nimicît, începând cu Maramureșul.

Dar Maramureșul rezistă și va rezista. La vechea glorie de a fi oprît la Tisa, în vremea dominațiunii străine, puhoiul slav, va adăuga o nouă glorie. Va respinge atacul pieziș, îndreptat împotriva sufletului Maramureșului latin.

Frații noștri ortodoxi, în ale căror vine curge sânge latin, avea-vor ei curajul să pună capăt luptei care ne compromite în fața lumii civilizate și care, în deosebi, ne înfățișează într'o lumină stranie în ochii fraților noștri latini?

(„Agru“ Aprilie 1938.)

IN JURUL PROBLEMEI SOCIALE

Pilde din trecut — Boerenbond-ul din Belgia — O
acțiune socială se impune și la noi

Vechiul dicton, că sărăcia e izvorul cel mai abundent al păcatelor, se verifică zilnic și pretutindeni. O confirmare dureroasă e și defectiunea dela credință din unele sate din Țara nenorocită a Voevozilor. Oamenii nu au ce mânca. Și, după informațiile ce dețin, se împarte porumb — poate din cele 20 vagoane date dăunăzi de către Delegația economică a guvernului — numai celor ce trec la ortodoxie.

Dar, pe urma crizei agricole, a șomajului, a cămătăriei și a atâtor nevoi sociale, suferă nu numai un singur colț de țară, ci neamul întreg. Intre așa împrejurări, datoria bisericilor românești ar fi ca, punând capăt hărțuelilor, să reia firul tradițiilor creștine de activitate socială.

Cât de admirabilă e icoana pe care ne-o dau Faptele (cap. 4) despre viața întâilor creștinii „Iar inima și sufletul mulțimei celorce credeau, era unul; și nici unul nu zicea că dintru averile lui este ceva al său; ci erau lor de obște. Și nimeni nu era lipsit între ei: că toți care aveau

țarini sau case vânzându-le, aduceau prețurile celor vândute. Și le puneau la picioarele apostolilor, și le da la fiecare după cum avea cineva trebuință". Sfântul Iustin Martirul arată, că la fiecare liturghie se făcea și colectă în favoarea săracilor. Chiar și înainte de a fi câștigat proprietăți imobiliere, biserica își avea, din ofrandele benevole ale credincioșilor, vistieria sa de caritate. Pe la mijlocul secolului III, proprietatea bisericească s'a organizat și s'a mărit. Bunurile erau administrate de către autoritățile ierarhice, și deosebitele biserici, sub conducerea bisericii din Roma, își comunicau, pentru asistența săracilor, milosteniile provenite din cotizații și ofrande. Milosteniile pontifilor romani mergeau câte odată până la marginile imperiului.

În curând munca socială găsește, în călugări, apostoli neîntrecuți. Fiii sfântului Benedict de Nursia, inversând cursul marilor migrațiuni, se apropie de barbari și îi învață nu numai cum să-și ridice privirea spre cer, ci și felul cum trebuie să trăiască pe pământ. La fel s'a făcut și în Orient. Un punct principal al Regulei sfântului Vasile era: întrebuințarea averilor spre ajutarea celor lipsiți. Insuși sfântul Vasile a fondat, la porțile Cesareei, un stabiliment creștinesc, unde toate nevoile găseau ajutor. Călugării, din Orient și Occident deopotrivă, munciau cu mâinile lor, fugiau de trândăvie ca de cel mai mare rău, practicau în mod larg ospitalitatea, primind

pe pelerini, dând sălaş bieților oameni prăpădiți de răsboaie sau de foamete. Le propovăduiau munca prin pilda lor.

Și, aceasta a fost necesară în deosebi în Occident, unde barbarii hoinari, jefuitori și trândavi, nu cunoșteau altă locuință decât căruțele cu care au călătorit, și nici altă îndeletnicire decât vânatul și pescuitul. Câtă muncă tenace au depus zeloșii călugări, până când din acești barbari au făcut gospodari harnici și meșteșugari iscusiti! Firește, călugării au fost care au băgat, întâiu, plugul în pământ, și mănăstirile au fost cele dintâi ateliere de cismari, de șelari, de fauri, de aurari, etc. Din mănăstiri industria iese și se așează în jurul lăcașurilor sfinte. Dar și aci, meșteșugarii rămân sub ocrotirea bisericii. Aceasta îi organizează în bresle: geldoniae sau confratrae, adevărate instituții caritabile și societăți de asigurare mutuală. Cele dintâiu bălciuri se țin tot lângă mănăstiri, și coincid cu pelerinajele cele mai vestite.

La anul 1000, într'un conciliu ținut în Poitiers, Biserica a organizat liga numită „Pactum pacis”, menită să aducă omenirei cel mai mare bine social: pacea.

În cursul vremilor, biserica adaptându-se împrejurărilor, a schimbat metodele de acțiune socială. Am subț ochi broșura: A. Lugan: Une oeuvre belge. Origine et organisation du Boerenbond; Paris, 1925. Boerenbond-ul e asociația bel-

șiană a 1123 syndicate țărănești cu 87.268 membri. Concurența grânelor americane, lipsa fondurilor necesare micilor agricultori, convingerea câștigată din experiența că e mai avantajos să vinzi și să cumperi în comun, au făcut pe țăranii flamanzi din Belgia, să asculte sfatul parohului Mellaerts din Goor și să alcătuiască asociații profesionale agricole cu bază religioasă. În 1886, parohul Mellaerts a înființat, cu mare greutate, întâia asociație, în Goor, cu 7 membri. În 1891, existau deja 49 asociații cu 2280 membri; în 1893, numărul asociațiilor se ridică la 130; în 1900, la 450; în 1925, la 1123. Azi, numărul membrilor întrece 100.000 capi de familie. Fondurile Boerenbond-ului fac mai multe miliarde franci. Această asociație plugărească aduce un nemăsurat bine harnicilor gospodari flamanzi și servește în mod minunat Biserica.

Statele moderne, de când au depozitat biserica, au luat asupra-și sarcina asistenței sociale. De cele mai multe ori însă, Statul s'a dovedit a fi rău gospodar. Deci a trecut multe din aceste sarcini altor societăți. Cele mai multe societăți de acest fel sunt ostile bisericii, ori sunt indiferente față de latura morală a marelui cheștiuni sociale.

Biserica nu mai poate să-și lase fiii săi pradă mizeriei sociale. Are datoria să se adapteze împrejurărilor actuale și să rezolve întregul complex al problemei. În toate țările. Și la noi,

Paralel cu activitatea călugărilor, pe care ne-ar plăcea să-i vedem așezați în toate lăcașurile noastre mănăstirești, și cu activitatea călugărițelor noastre, care ar trebui să fie încredințate deocamdată barem cu grija gospodărească și cu educația în toate internatele noastre de fete, trebuie să înceapă marea operă socială a Bisericii unite. Credincioșii noștri să vadă și să simtă, că biserica nu le arată numai cerul, ci se interesează de aproape și cu tot sufletul, și de bunăstarea lor materială.

Și, cu cât va fi munca clerului, în această direcție, mai febrilă și desinteresată, cu atât va fi mai caldă atașarea credincioșilor de biserică.

(„Unirea“ 17 Ian. 1931).

ORTODOXIA IN MARAMUREȘ

„Renașterea” din Cluj și ortodoxia — Adevăratele cauze
ale trecerilor la ortodoxie — Desmeticirea

Să mă ierte „Renașterea”; sunt nevoit să o contrazic. Preoții ortodocși care fac turburările din Maramureș și, pe urmă, scriu despre „vandalismul” catolicilor, au învățat un singur lucru, dar nu dela Români, ci dela Ovreii din Maramureș : Să lovești și, apoi, tu să strigi : Ai, vai, mă omoară Românul ! De aci a rămas în Maramureș zicala : „Jidul dă, și Jidul zgheară !”

Propaganda ortodoxă din Maramureș, de fapt, are la bază ideea panslavă. Dovadă sdorbitoare pentru aceasta este faptul, că propaganda ortodoxă a început, întâiu, dincolo de Tisa, apoi a trecut dincoace, la satele rutene : Remeți, Vrișmort. Și mai pe urmă a prins rădăcini și printre Români. Firește, propaganda a fost înlesnită de anumite împrejurări. Fără concursul acestora, propaganda ortodoxă n'ar fi putut să ridice furtuna religioasă, care s'a deslănțuit în țara vechilor voievozi.

Anume, în arhiva județului Maramureș am aflat o mulțime de documente vechi, ordonanțe

trimise de împărații din Viena, mai cu seamă începând cu a doua jumătate a secolului 18, care arată o îngrijorare din ce în ce mai mare pentru invazia Evreilor galițieni în Maramureș și județele mărginașe. Aceste ordonanțe, însă, n'au putut să oprească puhoiul evreesc. Evreii intrați în satele românești, apoi, au stricat moralul locuitorilor (exemplu clasic e Huss Abraham) și au prădat, în sensul strict al cuvântului, toate averile românești.

Poporul român din Maramureș a sărăcit mult. Și sărăcia a crescut și mai mult după unirea cu Țara-mamă. După unire adică, Maramureșul s'a rupt în două. Șesul mănos, munții bogați au trecut la Cehoslovacia și, în parte, la Polonia. Iar în munții rămași dincoace, cum citește chiar în gazeta semioficială a județului, se face speculă oribilă. Sarcinile poporului cresc mereu: edificarea școlilor, susținerea jandarmeriei, etc. E natural, că poporul prădat în cursul vremilor și apăsător în prezent de sarcini insuportabile, a ascultat cu plăcere pseudo-evanghelia: Treceți la ortodoxie, căci noi vă scăpăm de toate greutățile și vă umplem de toate bunătățile!

Nu e mirare, că, tocmai pentru aceasta, propaganda ortodoxă a avut răsunet în satele cele mai necăjite: Sarasău, Valea Porcului, Ferești, Cornești. Borșa stă mai bine din punctul acesta. Dar aci, criza de bani ce bântuie de o vreme, a avut ca rezultat lipsa de „zoroboc” — Borșenii

sunt lucrători de lemn: „butinari” — și ortodoxia s'a folosit de această mizerie. Dar și de altceva.

După războiu e în aer spiritul de anarhie și bolșevism. Iar propagandiștii ortodocși au alimentat acest spirit de nemulțumire. Au făgăduit oamenilor sarea și marea. Oamenii cu dragoste de țară văd că mișcarea aceasta întregă nu e altceva decât un bolșevism deghizat. Așa o apreciază și ortodocșii adevărați. În Ferești am auzit, că un plutonier major, ortodox din naștere, a certat pe un flăcău care spunea că a trecut la ortodoxie. „Voi nu sunteți ortodocși — a zis majorul —, ci bolșevici. Dacă sunteți săraci într'adevăr și preotul ortodox s'a arătat gata a vă îngropa morții cu 20 lei, voi trebuia să scrieți episcopului vostru, și acela, văzând sărăcia voastră, v'ar fi trimis preot, care să facă îngropăciunea cu 15 lei. Și n'ar fi trebuit să vă părăsiți legea în care v'ați născut”.

Poporul românesc din Maramureș are un proverb cuminte: „Cu minciuna poți prânzi și, poate, și gusta, dar de cinat, ba”. Acest proverb se verifică și aci. Cu făgădueli mincinoase, cu calomniile, teroare și amenințări propagandiștii ortodocși au reușit să provoace în mai multe sate din Maramureș scisiunea dureroasă. Dar acum oamenii au început să se desmeticească. Au văzut, întâiu, cu mirare, că alte sate nu urmează pilda lor nenorocită. Au băgat de seamă,

apoi, că preoții ortodocși se perindă într'o serie aproape nesfârșită — în Borșa în jumătate de an s'au perindat vre-o 12—13 preoți — fără să se poată stabili, neavând din ce să trăiască în parohiile ale căror venite preotești le-a stricat tocmai propaganda ortodoxă. Oamenii au început să cugete și să revină la sentimente mai bune.

Ca urmare firească a desmeticirii, credințioșii noștri se tot întăresc, iar cei răsvrățiți slăbesc din zi în zi. Turburările au început în satele rutene; tot acolo a început și desmeticirea. Vrișmortul și Remeții sunt aproape pacificați. În Sarasău, pe urma conducerii blândului nostru preot, au rămas puțini ortodocși, și aceeași tendință de revenire se observă și în celelalte sate.

Cea mai bună cheazășie pentru clarificarea situației în favoarea noastră, este că însași lumea ortodoxă — laici și preoți — condamnă propaganda aceasta, care deservește interesele superioare ale neamului. „Vrem și noi unirea religioasă a neamului întreg — îmi spunea un preot ortodox —, dar nu pe calea aceasta, a răsvrătirii și bolșevizării satelor. Opera de unire trebuie să se înceapă din sus în jos. Va porni din sfatul prietenesc al arhierilor ambelor biserici naționale”.

(„Unirea” 17 Oct. 1925).

MAI MULTĂ VIAȚĂ

Școala durerii — Martiriul nostru — Pregătirea biruinței

Marele pedagog al neamurilor, Dumnezeu, a fost necesitat, adesea, să utilizeze acea „virga ferrea”, toiagul de fer al suferințelor fără număr, pentru a readuce pe indivizi și popoare, de pe potecele întortochiate ale vițiului și sălbătăciei, la calea adevărului și virtuții.

Cu deosebită predilecție a trecut Dumnezeu prin școala durerii pe bărbații și neamurile, pe care le menise să fie instrumente ale providenței sale. Le-a smerit, întâiu, ca apoi, să le înalțe. Și, această umilire n'a slăbit niciodată puterile, ci dimpotrivă le-a oțelit, făcându-le potrivite pentru scara înălțării.

Firește, nici biserica creștină n'a fost scutită de acel toiagul de fier al suferinței și martiriului. În școala durerii, s'a înălțat creștinismul și a ajuns la strălucire. Și totdeauna, biserica a fost lovită în preajma marilor realizări. În focul încercărilor, societatea creștinilor se curăția de putrejuni, sufletele curate și idealiste primiau posibilitate de a lucra cu toată energia, intra un suflu nou de viață. Și, în chipul acesta, atunci

când dușmanii vedeau o biserică îngenunchiată, în realitate îngenunchierea era opintire spre un nou sbor și o nouă înălțare.

Aceasta e explicația justă a durerii. Și așa au tălmăcit toți scriitorii creștini rostul tainic al prigonirilor. E clasică, în privința aceasta, descrierea situației creștinismului înainte de violenta persecuție a lui Dioclețian. O găsim la *Eusebiu*. „Când ai noștri — zice părintele istoriei bisericești — au căzut, pe urma marilor libertăți, în moliciune și somnolență, când se purtau cu dispreț și ură, când se sfâșiau cu pizmă și calomnie . . . , când episcopi se luptau cu episcopi, creștinătatea se scula împotriva creștinătății, când în fine, nebuna ipocrizie și disimulare au ajuns la culmea răutății, — atunci a venit judecata lui Dumnezeu . . .” (Hist. Eccl. VIII, 12).

De o vreme încoace, biserica noastră românească unită cu Roma suferă, și dacă nu ne înșeală semnele, i se pregătesc suferințe și mai mari. Fiii bisericii noastre nu sunt priviți ca cetățeni egal îndreptățiți. Intelectualilor noștri, pe motivul că nu sunt ortodocși, li se închide accesul la slujbe conducătoare. Capii bisericii noastre, cari au făurit unirea cu țara mamă, sunt tratați în chip nedemn, de către cei ce în vremile grele au avut o ținută echivocă. Toate acestea prevestesc dureri și mai mari.

Și dacă ne vom examina cu imparțialitate,

vom găsi că varga de fier a încercărilor ne lovește cu dreptate. Căci e atât de multă asemănare între situația noastră și cea descrisă de Eusebiu. Sunt atâtea lipsuri în grijirea bisericilor noastre, în pastorația noastră, în catehizare, în controlul păstorilor. Atât de puțin am făcut pentru văduvele și orfanii noștri. În schimb, cei mai buni ai noștri se hărțuesc pentru pricini care n'ar trebui să ne despartă. Este atâta pizmă la noi, și neglijență și somnolență.

Nu mi-e frică de persecuții. Din prigoniri, biserica lui Hristos a ieșit totdeauna mai plină de vigoare. Ci mi-e teamă că vom întârzia a cunoaște ceasul cercetării Domnului. Și, pentru a pregăti învingerea, e nevoie să se deschidă larg porțile bisericii noastre. Va trebui să utilizăm tot ce a rămas neutilizat, pentru purificarea păstorilor și păstoriților. Va trebui să introducem toate mijloacele noi și moderne, pentru a turna o nouă și mai bogată viață în inimile moleșite, chiar dacă aceasta ar necesita, nu să spargem, ci să lărgim pereții obiceiurilor noastre orientale. Toți — dela arhipăstori până la tinerii leviți — sunt îndatorați să se angajeze la munca febrilă de întinerire și purificare. Fiecare an să fie considerat *an sfânt* de luminare și întărire.

Atunci, poate să vină viforul; cu cât va fi suferința mai crâncenă, cu atât mai strălucită va fi biruința bisericii.

Cred tare, că neamul românesc a trecut, pe urma rânduiei proniei cerești, prin școala suferințelor și umilirilor fără seamăn, pentru că Dumnezeu îl menise să fie, în zilele noastre, tăria cordonului sanitar, față de Orientul tuturor bolștelor sociale.

Și, cred cu aceeași fermitate, că martiriul la care este supusă biserica românească catolică, cu toate umilirile și nedreptățile, este cea „virga ferrea” a providenței divine. Prin umilire, vrea Atotputernicul să ne ridice la mărire. Hula și disprețul și toate nedreptățile sunt menite să stoarcă din sufletul nostru sentimentul credinței neînfrânte, năzuința de purificare, activitate apostolică, atașare sinceră față de scaunul, unde s'a păstrat facla splendidă a credinței care poate să aprindă și să lumineze tot pământul. (*Theodoret. Cyr. ep. 121*). Vrea providența dumnezească să ne vadă ingenunchiați cu smerenie, la picioarele lui Hristos, care ne va zice: „Biserică românească, mare este credința ta!”.

(„Unirea” 19 Febr. 1927).

OFENSIVA SPIRITULUI

Gânduri de actualitate — Armele prin cari se poate câștiga biruința spiritualității — Adevăratul izvor al renașterii noastre

Sunt epoci, în cari se întunecă spiritul. Ca în întâiele trei zile ale creațiunii, când în jurul globului terestru plutiau gazele fierbinți, nebuloasa din care s'a format satelitul de mai târziu, Luna, nori atât de groși, încât abia pătrundeau puține raze dătătoare de viață, — așa în aceste epoci viața oamenilor pare lipsită de razele calde ale spiritualității. Așa este și epoca noastră postbelică. Patimi surde clocotesc în sânul mării familii a oamenilor. Scăpată din încătușarea de pe vremea marelui războiu, omenirea vrea destindere. Așezările de stat pare-că stau deasupra vulcanilor, cari din ceas în ceas amenință cu erupția.

O parte a omenirii a trăit, vreme îndelungată în tranșee, în spaimă continuă, riscând, clipă cu clipă, această viață pământeană. Ieșiți din tranșeele pericolelor și privațiunilor, se simt cu mai multe legături legați de acest pământ, decât mai înainte. Cealaltă parte, a îndurat

mizerii nenumărate. Și unii și alții, scăpați de atâta sbucium, se aruncă în brațele materialismului.

Marea liniștită a vieții omenеști s'a înviforât, după cuvântul Domnului: „Satana v'a cerut pe voi, să vă cearnă . . .” (Luca 22, 31). Sămânța negațiunii și îndoielii a rodit păcatul și întreg cortegiul de mizerii morale și materiale. Acesta este izvorul furtunii, care primejduеște prosperitatea și viitorul pașnic al omenirii.

Singura instituție care poate să ne salveze din vălmășagul haotic, în care ne zbatem, este depozitara revelației divine, biserica lui Hristos. Și aceasta, mai pronunțat decât oricând, a început opera de mântuire. O adevărată *ofensivă a spiritului*.

Ca fii credincioși ai bisericii creștine, trebuie să ne raliem și noi cu tot sufletul la această luptă, pentru a putea răsturna, cu un ceas mai de vreme, idolul materiei și injustiției, și a reintroduce spiritualitatea și dreptatea. Dar, pentru ca munca noastră să aibă sorți de izbândă, va trebui să ne înarmăm sufletul cu armele, care în toate vremile au făcut din luptătorii pentru cauza spiritualității, ostași neînfricați. Iar armele biruinței sunt acestea:

1. *Supunerea totală și atașarea necondiționată de Dumnezeu.* Aceasta este povața care se desprinde din cea dintâie luptă, dată pe această temă. Lupta între îngerii buni și cei răi. De o

parte, superbia și ura și nesupunerea, exprimate în lozinca: „Non serviam!”. De altă parte, supunerea totală, ascultarea necondiționată, adorația profundă a lui Dumnezeu, exprimate prin numele conducătorului (Michael), care sună ca o comandă: *Quis ut Deus?* Pot să fie cât de mari și strălucite însușirile și puterile Luceafărului „celce răsăria dimineața” (Isaia 14, 12), ca cea dintâiu creațiune a lui Dumnezeu, și oricât de nesfârșite ar fi oștile îngerilor răzvrățiți, sfârșitul luptei trebuie să fie fatal pentru ei. Ingerii cei buni dispuneau de o armă invincibilă: *contactul intim*, prin adorație și supunere, *cu Dumnezeu*.

Și azi, în ofensiva noastră contra materialismului, armă nebiruită avem în sincera și necondiționata atașare de Dumnezeu, credința întregă, împlinirea neprecupețită a tuturor preceptelor divine. Luptă cu nădejdi de reușită nu va putea să poarte nici biserica aservită statului, nici guvernul ateu care va lua jumătăți de măsuri, având ca principiu morala dublă, răspândind la sate creștinismul și permițând în lumea intelectualilor răspândirea tuturor principiilor subversive. Clerici și laici, bogați și săraci, învățați și neînvățați să simtă nevoia imperativă a contactului cu Dumnezeu, și din această legătură intimă să scoată energia indispensabilă pentru a zăgăzui răul și a prepara biruința definitivă a spiritualității.

2. A doua povată ne-o dă viața vechilor creștini. În viața lor vedem verificată puferea de rezistență a unei noi arme: *arma dragostei creștinești*. Vechii creștini aveau teologie săracă — dogmele nu erau încă amănunțite, încă nu era evoluată, în toată strălucirea sa de mai târziu, filosofia creștină — aveau, însă, practica teologiei. Aveau ceremonii simple. Le lipsiau basilicele și domurile magnifice. Artele încă nu erau făcute slujitoare bisericii. Nu erau nici atâtea titluri ierarhice — aproape numai celea de instituție divină —, nici onoruri. Aveau însă, în schimb, practica vieții creștinești, virtuți strălucite. Dragostea creștinească umplea toate inimile. Și această dragoste, dusă până la sacrificiu, a stors admirația păgânilor, încât exclamau: „Vedeți, cum se iubesc creștinii unii pe alții!“ O adevărată revoluție a dragostei a fost epoca veche a creștinismului. Revoluție blândă și pașnică care, însă, a răsturnat toată ordinea socială, bazată pe sclavagiu și tiranie, și a întemeiat o nouă așezare socială, având la temelie mila și dragostea și dreptatea.

Dar azi, pe urma păgânismului modern, s'au înstăpânit curente anarhice care primejdiesc toate realizările creștinismului. Locul milei l-a ocupat crudelitatea, dragostea creștină e înlocuită cu egoismul orgolios, și dreptatea e desființată pe toată linia, nevoită să dea loc forței brutale și feroce. Pentru a reîntrona ordinea

socială disturbată, e nevoie de toată dragostea creştinesacă. Această dragoste va cimenta legăturile între clasele sociale, va face mai uşoară ascultarea şi va întruni într'un mănunchiu toate forţele, făcând din toţi creştinii o armată glorioasă şi invincibilă în slujba spiritualităţii.

3. A treia armă ne-o arată istoria tristă a sectelor care s'au despărţit, în cursul vremilor, de centrul creştinătăţii. Istoria bisericii ne arată, că au fost secte, cari au întrecut biserica lui Hristos (cu puterea şi numărul credincioşilor. „Ingemuit orbis”. Şi nu numai odată s'a văzut în cursul istoriei, cum aşezământul divin era călcat şi aproape desfiinţat. Totuşi bărbaţii clar-văzători, de orice religie ar fi dânşii, din experienţa trecutului fac deducţii sigure asupra viitorului, şi spun că biserica romană, care a văzut apariţia şi dispariţia atâtor secte şi care a văzut şi apariţia sectelor existente, va vedea sfârşitul fatal al tuturor aşezărilor cari n'au fost întemeiate pe stânca indestructibilă: verhovnicul apostolilor, sf. Petru.

Şi oricât de onorabile ar fi năzuinţele acestor sectari, oricât de bine chibzuite ar fi planurile lor de regenerare morală, de înfrăţire şi împăciuire a popoarelor prin biserică, toată stăruinţa lor va fi o muncă sisifică, până când nu vor restabili *unitatea de iubire cu biserica romană*, care, după cuvântul sfântului Ignatie († 107), stă în fruntea comunităţii dragostei

creștinești. Ura, oricât ar clocoti, îngheață inimile; indiferentismul lâncezește. Nici una, nici alta nu poate suplini unitatea dragostei. Aceasta, singură, încheagă forțele și prepară biruința.

Ce fericit ar fi neamul nostru dacă, în urma sfaturilor necuprinse ale Providenței, i s'ar deschide cu un ceas mai curând calea spre centrul creștinătății și latinității! Câte energii nebănuite ar răsări din sânul acestui popor tânăr și viguros, în contact cu Urbea eternă, care ne este de două ori mamă. Biserica ar câștiga forțe noi în poporul nobil și o punte puternică pentru o mai largă universalitate. Iar patria noastră ar face cel dintâiu pas serios, spre glorie.

Dar și biserica noastră, unită cu Roma, mică cum este, cuprinzând numai o parte a neamului, va face o operă din cele mai frumoase, dacă, cu toți fiii săi, se va angaja la marea ofensivă a spiritului. Sporind în fiii săi adorația față de Dumnezeu, dragostea fraternă și încopciindu-se cu legături indestructibile de centrul bisericii, *va pregăti ziua cea mare a biruinței spiritualității în sânul acestui popor.*

(„Unirea” 12 Noemv. 1927).

